

פתיחת האבן עזרא לרות: נאום אברהם בעבור היות דוד שורש מלכות ישראל נכתב בספרי הקודש יחס דוד:

זהו חדש רות: ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת. האיש, דא הקב"ה, דשאג ויהיב קלא על חורבן דבי מקדשא. הה"ד, ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוה... והנה אשה שוכבת מרגלותיו, שכבת לעפרא, מהדקא בין רגליו, דא כנסת ישראל. כדן בההיא שעתא איהי איתערת לגביה, והוא שאיל לה, מי את בתי בגלותא. ומי את בשעתא דא: ותאמר אנכי רות אמתך. מרוות בצערין, מרוות מכאובין על בני דאינון בגלותא. ועל פלטרין קדישין דאתריכנא מנייהו, ולא די דאתריכנא, אלא דמחרפין ומקללין בכל יומא עלייהו, ולית לי פומא בגלותא לאהדרא לון: ויאמר ברוכה את לה' בתי הטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל אם עשיר. אמר לה הקב"ה, ברת, אדכר קדמי, כד דוד משיחי אתרך מירושלם, והוא אתא בחורים, ונפיק שמעי בן גרא מן הימיני לגבי משיחי, וגביף וקילל לגביה. ושתיק. כהאי גידופא לא הוה גידופא. וקליל ליה קללה נמרצת, ולא חייד לאתבא ליה, ושתיק... ועל דא א"ל הקב"ה, הטבת חסדך האחרון מן הראשון, דאתקיימת בקיומא לגבאי, ולא חיישת לחרופא וגידופא דשאר עמין. אבל ליני הלילה, הוי השתא בגלותא, ואנהיגי לבניך תמן באורייתא ובעובדין טבין. ואם יסהדן עליך עובדין טבין למפרוק לך, יפרוק. ואם לאו, וגאלתיך אנכי. חי ה' שכבי עד הבקר, עד דייתי צפרא ונהירו דפורקנא: והנה הגואל עובר אשר דבר בועז ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני. פלוני מכוסה, גנוז מיומא דאתברי עלמא: לא אוכל לגאול פן אשחית את נחלתי. מכאן, דתרין משיחין אינון, גואל קרוב, וגואל רחוק. גואל קרוב, מסטרא דימינא. גואל רחוק, דא משיחא בן יוסף, ומאן איהו. יוסף דאקרי צדיק. ודא איהו משיחא דאתי ראשון: לא אוכל לגאול לי, דהא ימינא דאיהו לאתורא, דכתיב השיב אחור ימינו, כתיב ביה, הושיעה ימינך וענני. ועד דאתושע דא, לא אוכל לגאול לי: גאל לך אתה את גאולתי. דהא משיח בן יוסף אתי ויפרוק קדמאה, לבתר אתערא ימינא גניזא. ע"כ רזין דמגילה זו. אתו רבי נהוראי ורבי יהודאי, ונשקו ראשיה וידוי:

צדיק יסוד עולם לאריז"ל: ליני הלילה ויהי כפקר אם יגאלך טוב יגאלך ואם לא יגאלך יגאלך ויגאלתיך אנכי חי יגאלך עד הבקר: לילה מורה על הגלות... והיה בבוקר כשיתחיל להזריח עמוד השחר בזמן הגאולה, אם יגאלך טוב ר"ל אם יתעורר אותו הטוב הגנוז מעצמו ע"י תשובה ומע"ט, יגאל יהיה הגאולה מיד בבוקר ר"ל בזמן הקץ הראשון, כי כמה קיצין כלו ועברו, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה. ואם לא יחפוץ לגאלך- שלא יעשה תשובה, ויגאלתיך אנכי- פירוש אני מעורר אותו הטוב כנאמר למעני אעשה. חי ה' חי הוא בסוד יסוד, ה' הוא תפארת, ויש בכאן רמז גדול שלא ניתן לכתוב באשר שנגע לזמן הגאולה שכבי עד הבוקר.

שפ"א שבעות תרנ"ח: ענין מגילת רות בשבעות. לבקש הגאולה בכח התורה. דכתיב בעתה אחישנה זכו אחישנה והוא כשיה' הגאולה בכח התורה דכ' תוחלת ממושכה מחלת לב פי' בווה"ק כשהשפע יורד על פי מדריגת הטבע... ועץ חיים תאוה באה כשמתדבקין בעץ החיים כראוי יכולין ליגאל בכל רגע כי התורה למעלה מן הזמן ואין מוקדם ומאוחר בתורה. זהו אם יגאלך טוב בכח התורה שנקראת טוב. ואם לא יחפוץ כו' שכבי עד הבוקר הוא הגאולה בעתה. לכן בעצרת צריכין לבקש על הגאולה בכח התורה.

ברכות ד: אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. במערכא מתרצי לה הכי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל אמר רב נחמן בר יצחק אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקדש שנאמר סומך ה' לכל הנפלים:

זוה"ק ויקרא: רבי אחא הוה אזיל בארחה, והוה עמיה רבי יהודה, עד דהוי אזיל, אמר רבי יהודה... ודא קשיא מכלא, דכתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, והאי דקא אמרי כלהו חבריא במלה דא, שפיר הוא, אבל אי פרשתא אתמר בארחה נחמה, הוינן אמרי הכי, אבל בהאי קינה אתמר, והא קרא אוכח הכי: אמר ליה, ודאי הכי הוא, והא הוה קשיא לי ההוא מלה יתיר מכלא, ואתינן לגבי דרבי שמעון בחשוכן דאנפין, אמר לי, מחיזו דאנפך אשתמודע מה דבלבך, אמינא ליה ודאי דאנפי ולכי שוין, אמר לי, אימא לי מילך: אמינא ליה, כתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, מאן דאית ליה רוגזא דבביתיה, ונפקא מניה, לא תהדר לעלמין, אי הכי ווי לבנין דאתתרכו עמה, אמר לי, ולא סגי לך מה דאמרנו כלהו חברייא, אמינא הא שמענא מלייהו דהוה מרחמי, ולא מתישבן בלבאי: אמר, כל מה דאמרנו חברייא כלא שפיר ויאות, אבל ווי לדרא כד רעיין לא משתכחין, וענא סאטן ואזלין ולא ידעין לאן אתר אזיל, לא לימינא ולא לשמאלא, ודאי קרא בעיא למנדע, וכלהו גליין לאינון דחמאן בארחה דאורייתא בארחה קשוט: תא חזי, בכלהו גלוותא דגלו ישראל, לכלהו שוי זמנא וקצא, ובכלהו הוי ישראל תייבין לקודשא בריך הוא, ובתולת ישראל הות תבת לאתרהא, בההוא זמנא דגזר עלה, והשתא בגלותא דא בתראה לאו הכי, דהא היא לא תיתוב הכי כזמנין אחרנין, והאי קרא אוכח, דכתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, נפלה ולא אוסיף להקימה, לא כתיב: מתל למלכא דרגו על מטרוניתא, ואשדי לה מהיכליה לזמנא ידיעא, כד הוה מטי ההוא זמנא, מיד מטרוניתא הות עאלת ותבת קמי מלכא, וכן זמנא חד ותרין ותלת זמנין, לזמנא בתרייתא אתרחקת מהיכלא דמלכא, ואשדי לה מלכא מהיכליה לזמנא רחיקא, אמר מלכא, האי זמנא לאו הוא כשאר זמנין דהיא תיתי קמאי הכי, אלא אנא איזיל עם כל בני היכלי ואתבע עלה: כד מטא לגבה, חמא לה דהוה שכבת לעפרא, מאן חמא יקרא דמטרוניתא בההוא זמנא, ובעותין דמלכא לקבלה, עד דאחיד לה מלכא בידוי, ואוקים לה, ואייתי לה להיכליה, ואומי לה דלא יתפרש מינה לעלמין ולא יתרחיק מינה: כך קוב"ה, כל זמנין דכנסת ישראל בגלותא, כד הוה מטי זמנא היא אתיאת והדרת קמי מלכא, והשתא בגלותא דא לאו הכי, אלא קודשא בריך הוא יוחיד בידהא, ויוקים לה, ויתפיס בהדה, ויתיב לה להיכליה: ותא חזי דהכי הוא, דהא כתיב, נפלה לא תוסיף קום, ועל דא כתיב, (עמוס ט יא) ביום ההוא אקים את סכת דוד הנפלת, היא לא תוסיף קום כזמנין אחרנין, אבל אנא אוקים לה, ועל דא כתיב, ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנפלת, אני אקים את סוכת דוד, מאן סוכת דוד, דא בתולת ישראל, הנפלת, כמה דכתיב נפלה, ודא היא יקרא דבתולת ישראל ותושבחתא דילה, ודא אוליפנא בההיא שעתא:

זוה"ק ח"ב רל"ט: כגוונא דא לזמנא דאתי כתיב, (עמוס ט יא) אקים את סוכת דוד הנפלת, כתיב (שם ה ב) נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל, מאי ולא תוסיף קום, (משמע דהא זמנא אחרא קמת). אלא בזמנא אחרא קמת, היא קמת מגרמה, ולא אוקים לה קודשא בריך הוא, דהא בגלותא דמצרים קודשא בריך הוא אוקים לה, ועבד כמה נסין בגין לאקמא לה, ובגלותא דבבל הוא לא אוקים לה, בגין דלא עביד לון נסין, דגרים חובה, אלא היא קמת, וסליקו בני גולה כאינון דלא הוה לון פריקא, ולא הוה תיאובתא דקודשא בריך הוא עלייהו, בגין דגרים ההוא חובה דאינון נשים נכריות, ועל דא קודשא בריך הוא לא אוקים לה לכנסת ישראל, ולא עבד לה נסין וגבוראן בההוא זמנא כדקא יאות. אבל לזמנא דאתי ולא תוסיף קום כתיב, לא תוסיף קום מגרמה, אלא קודשא בריך הוא יוקים לה, דכתיב אקים את סכת דוד הנפלת, וכתיב (ירמיה ל ט) ואת דוד מלכם אשר אקים להם.

תקו"ג: ונשמתא בגלותא בתראה אתמר בה ותגל מרגלותיו ותשכב, שכיבת לעפרא... דבההוא זמנא אתמר במזליה נפלה לא תוסיף קום, ולית ליה עליוי וסלוק אלא בידא דקודשא בריך הוא, דאזיל שמא קדישא לימינא ואוקים לה: ורוא דמלה ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל, טוב דאיהו ברית יגאל, ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי, חי ה' שכבי עד הבקר, אנכי דאיהו אימא עלאה, אנכי דיציאת מצרים, חי ה' שכבי עד הבקר דאיהו ימינא, דביה תוקפא דאורייתא דבכתב דאיהו עמודא דאמצעייתא, דמימינא אתייהיבת אורייתא דבכתב, ומשמאלא אתייהיבת אורייתא דבעל פה דאיהו נוקבא... דבזמנא דאינון ישראל מלוכלכין בטנופין דשאר עמין, נשמתא דאיהו שכינתא אמרת, אל תראוני שאני שחרחרת, וצלותא נפלת, הדא הוא דכתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, וכד נפלת שכיבת לעפרא בין רגלין, והא אוקמוהו ותגל מרגלותיו ותשכב, ואיהו מצלי לקודשא בריך הוא דיוקים לה מעפרא, הדא הוא דכתיב ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה: כההוא זמנא ויחרד האיש וילפת, ההוא דאתמר ביה ה' איש מלחמה, מאי וילפת כמה דאת אמר ילפתו ארחות דרכם, כההוא זמנא ייתי קודשא בריך הוא ויימא לה, ליני הלילה והיה בבקר, ליני הלילה דאיהו שמאלא, והיה בבקר דאיהו רחמי ימינא, דמתמן נהיר אור, הדא הוא דכתיב הבקר אור, אם יגאלך טוב יגאל, אם יעביד כן ישראל עובדין טבין לסלקא לך מבין רגלין שפיר, תגאל על ידי ישראל עלאה דאיהו בעלך, טוב ודאי, ואם לא יעבדון כן עובדין טבין, וגאלתיך אנכי: והא אוקמוהו חי ה' שכבי עד הבקר, אומאה בח"י, דאיהו כליל ח"י ברכאן דצלותא, שכבי עד הבקר, עד ההוא נהרא, דכההוא זמנא צלותא, תהא נהרא בלבא ובעיינין, ובגין דכח"י ברכאן דצלותא תליא פורקנא, וביה אתגליא, דאיהו יסוד ח"י עלמין...

אורות התחיה - פרק לב' אפיה של הגאולה הבאה לפנינו, שראשית צעדיה הננו חשים ומרגישים, הוא בתוכיותה של כנסת ישראל. מתפתחת היא האומה, בכל כחותיה, מגדלת היא את רוחה, את טבעה ואת עצמיותה, אינה מכרת עדיין את עומק הישות העליונה שהיא כל יסוד תקומתה. עינה לארץ, ולשמים עדנה לא תביט. היא אינה שבה עדיין אל אישה הראשון בפועל, היא מעבדת את חייה בכחותיה הנמצאים בשרשי נשמתה. אמנם בלא קריאת שם, בלא מגמה מבוררת הכל הוא אור ד' וכבודו, אבל לא היא ולא העולם מכיר זה בכליטה, שם שמים לא שגור בפיה, אומץ וגבורה רודפת היא, אבל באמת הכל קודש ואלהי הוא. רק בהגמר התוכן, בהעלות האומה למרום מצבה, אז יוחל אור אלהי נקרא בשם המפורש להגלות, יגלה ויראה, שכל מה שהאיר וכל מה שיאיר, כל שחי וכל שיחיה בה, הכל אור אלהי עולם אלהי ישראל הוא, "וזה שמו אשר יקראו ד' צדקנו", "ושם העיר מיום ד' שמה". מצב גאולה זה הוא יסוד החזון של הרזים, שכנסת ישראל לא תשוב למקומה לעתיד כי אם קודשא ב"ה וכל חילוי יבאו אליה, ויקימו אותה מן עפרא ביקר סגי, אשרי עין ראתה כל אלה, ולמשמע און ותקוה תשמח נפשנו. והמשך הזמן, העובר בין ההופעות המיוחדות המרוכזות בכנסת ישראל, עד שיופיע אור תפארת ישראל, לדעת כי שם ד' נקרא עליה, הוא זמן חבלי משיח, שרק אמיץ אונים כרב יוסף היה אומר עליו בנגוד לכל האומרים, ייתי ולא אחמיניה: ייתי ואזכי דאיתיב בטולא דכופתא דחמריה.

כלי יקר: "למה הרעתה לעם הזה, למה זה שלחתיני... ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך" כי לא נתרעם משה על מה שלא שלח פרעה את העם תכף ומיד בבואו אליו, שהרי כבר אמר לו הקב"ה שתי פעמים שלא ייתן אותם מלך מצרים להלוך, אך שנתרעם על מה שהרע לעם הזה יותר מבראשונה, כי לפחות את שליחותו לא יועיל להם תכף לא זיק, והרי עינינו הרואות כי הזיק להם בשליחותו.

מכילתא בשלח: אמר הקב"ה: אם אני מביא עכשיו את ישראל לארץ מיד מחזיקים אדם בשדהו ואדם בכרמו והן בטלין מן התורה, אלא אקיפם כמדבר ארבעים שנה שיהיו אוכלין מן ושותין מי הבאר והתורה נכללת בגופן... כיוון ששמעו כנענים שישראל יכנסו, עמדו ושרפו כל הזרעים וקצצו כל האילנות וסתרו את הבניינים וסתמו את המעיינות, אמר הקב"ה לא הבטחתים לאבותיהם שאכניסן לארץ חרבה אלא מלאה כל טוב... הריני מקיפן כמדבר ארבעים שנה עד שיעמדו כנענים ויתקנו מה שקלקלו.

ראב"ע שמות: המצרים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסכול עול מצרים ונפש שפלה ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו והיו ישראל נספים ואינם מלומדים למלחמה... והשם לבדו שהוא עושה גדולות ולו נתכנו עלילות סבב שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים, כי אין כוח בהם להלחם בכנענים עד שקם דור אחר דור המדבר שלא ראו גלות והיתה להם נפש גבוהה.

"וישובו ויחננו... לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים..." (רש"י: "וישובו- לאחוריהם לצד מצרים)

מכילתא: התחילו מחוסרי אמונה תולשין שעריהן ומקרעין בגדיהם.

שהש"ר בא: דומה דודי לצבי מה צבי זה נראה וחוזר ונכסה, נראה וחוזר ונכסה- כך גואל הראשון נראה ונכסה וחוזר ונראה כך גואל האחרון נגלה להם וחוזר ונכסה מהן.

שפ"א בשלח תרל"ח: בפסוק וידבר ה' א"מ דבר אבנ"י וישובו כו'. ויש לדקדק כי ע"פ הענן היו הולכים ולמה הוצרך לצוות למרע"ה. אל מקום שהענן ילך ילכו בני". אבל נראה כי הש"י רצה שיאמינו בנ"י למרע"ה לחזור לאחוריהם. ולא הראה להם ע"י הענן. רק האמינו למרע"ה כמ"ש רש"י להגיד שבחן.

ירושלמי ברכות: רבי חייא רבא ורבי שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה וראו איילת השחר שבקע אורה. אמר רבי חייא רבה לר' שמעון בן חלפתא בי רבי כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימאה קימאה כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת. מאי טעמא כי אשב בחושך ה' אור לי. כך בתחילה ומרדכי יושב בשער המלך ואחר כך ויקח המן את הלבוש ואת הסוס ואחר כך וישב מרדכי אל שער המלך ואחר כך ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות ואח"כ ליהודים היתה אורה ושמחה.

"ובני ישראל יוצאים ביד רמה" רש"י: בגבורה גבוהה ומפורסמת.

הגרי"מ חרל"פ צ"ל מי מרום ו', עמ' כ"ט: הגאולה העיקרית איננה רק זו שמפטרת את ישראל מן הגלות, אלא היא גילוי אור חדש כאמרנו "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו", ... ולזאת אי אפשר שנזכה אליו ע"י שום מגע ומשא איזה שהוא עם העמים... וכשמגיע תור גילוי הגאולה, מקיאים ישראל כל הסיוע שקבלו מהם, והעמים חוזרים בהם על מעשיהם שעזרו וסיעו לישראל, ונהפכים לרודפים ובוזה המסילה נסללת לנו לזכות לאור הגאולה, בעטרת הודה והדרה וקודש תפארתה. וסדר הגאולה ממצרים, הוא התבנית לסדר הגאולה האמיתית והשלמה של העתיד. ... כשנהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם לאמר 'מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו', 'וירדוף אחרי בני ישראל' רק אז נתקיים בהם 'ובני ישראל יוצאים ביד רמה' ורק אז זכו לאור הגדול שנגלה עליהם..."